

Metoder och arbetssätt för att stärka barn och ungas delaktighet och inflytande i frågor som rör psykisk hälsa

November 2020

Om Uppdrag psykisk hälsa i Stockholms län

Uppdrag psykisk hälsa är en gemensam satsning mellan Region Stockholm och kommunerna i Stockholms län på området psykisk hälsa.

Mer information: [Uppdrag psykisk hälsa Stockholms län](#)

Förord

Barnkonventionen har nyligen blivit lag och verksamheter inom hälso- och sjukvård, skola, förskola och socialtjänst arbetar för att säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses. Inte minst rätten till delaktighet och inflytande.

Kanske känns det otydligt hur verksamheten kan arbeta för att säkerställa denna rättighet? Men det behöver inte vara svårt. Under mitt arbete med sammanställningen insåg jag att det viktigaste är: vilja att lyssna till och respektera barn. Om bara viljan finns att lyssna till barn, kan man komma väldigt långt med små förändringar.

Metodöversikten är inte någon "quick-fix" som gör barn mer delaktiga, men ett första steg på vägen. Den gemensamma nämnaren för arbetssätten är: "Respektera barn, låt dem prata och lyssna på dem". Utan vilja att lyssna saknar metoderna verkan.

Jag har själv upplevt ett ingripande av socialtjänsten. Jag vet hur ensam och maktlös man kan känna sig och hur det är att kastas mellan olika verksamheter utan att veta vad som väntar. Därför är jag tacksam för att jag har fått möjlighet att dela med mig av mina erfarenheter och därigenom förbättra socialtjänstens verksamhet genom mitt arbete med "Soc för unga" i Sollentuna. Det har stärkt mitt självförtroende, och gör att jag kan intyga att det verkligen gör skillnad för utsatta barn och ungdomar när de känner sig lyssnade till. Jag är också tacksam över att få vara med och bidra till den här metodöversikten och att mina erfarenheter än en gång används till något som är bra för andra barn och unga.

Kartläggningen överraskade mig positivt. Jag insåg att det redan finns många metoder och arbetssätt för att öka barn och ungas delaktighet. - Det enda som verkar saknas är själva genomförandet och uppföljningen, att ta reda på om metoderna fungerar så som tänkt.

Många som arbetar med barn känner säkert att de redan "har koll" på barnkonventionen. Men barnrättsarbete är inte någon checklista som man bockar av. Det är en perspektivändring och ett kontinuerligt arbete. Därför hoppas jag att den här sammanställningen ska vara till nytta och att verksamheten ska hitta passande metoder utifrån behov.

För - barns röster måste äntligen höras. Handling och att barn märker att deras ord kan göra skillnad är vad som räknas. Först när barnets rättigheter är uppfyllda och en ömsesidig respekt mellan vuxna och barn uppstår, kan barn må bra.

Så. Lyssna på barn och unga! Det leder till en bättre värld, något Astrid Lindgren så vackert formulerade som:

"Ge barnen kärlek, mera kärlek och ännu mera kärlek så kommer folkvettet av sig själv"

Gustav Viitberg, student och medförfattare

FÖRORD.....	2
ALLA METODER I BOKSTAVSORDNING, ÅLDERSINDELAT	4
INLEDNING	6
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT VID URVAL AV METODER OCH ARBETSSÄTT.....	7
INFORMATION SINHÄMTNING.....	7
SAMMANSTÄLLNING AV METODER.....	9
BAKGRUND TILL METODGENOMGÅNGEN	31
GRUNDFÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT IMPLEMENTERA METODER OCH ARBETSSÄTT.....	31
LÄSVÄRDA RAPPORTER OM BARN, UNGA OCH DELAKTIGHET.....	34
SLUTORD	35

Alla metoder i bokstavsordning, åldersindelade

● 0–5 år ● 6–12 år ● 13+ ● över 18

Metod	Verksamhet	Ålder	Delaktighet
AKK	Alla verksamheter	● ● ●	2
Anställa unga i utvecklingsarbete	Alla verksamheter	●	4
Backa barnet/barnets plan	Alla verksamheter		3
Barn och unga LSS	Socialtjänst	● ● ●	4
Barn- och ungdomsråd	Alla verksamheter	● ● ●	3
Barnets röst	Socialtjänst	–	2
Barnkonsekvensanalys	Alla verksamheter	● ● ●	4
Barnombud	Alla verksamheter	● ●	4
Barnrättboxen	Socialtjänst	● ● ●	4
BarnSam	Socialtjänst	–	3
Beardslee's	Hälso- och sjukvård Socialtjänst	● ● ●	2
BRA-samtal	Alla verksamheter	● ● ●	3
BRIS – expertgrupp barn	Alla verksamheter	● ● ●	3 – 4
Brukarrevision	Alla verksamheter	● ● ●	4
Byt perspektiv	Socialtjänst	●	3
Chatt, stödlinjer och digitala möten	Alla verksamheter	● ● ●	2
Delaktighetsmodellen	Alla verksamheter	–	3
Det här vill jag berätta	Socialtjänst	–	4
Elevombud	Skola	● ● ●	5
Eli och kanin	Förskola Socialtjänst	●	2
Friends	Förskola Skola	● ● ●	3–4
Hur mår du nu?	Hälso- och sjukvård	● ● ●	4
In my shoes	Alla verksamheter	–	2
Karlstadsmodellen	Socialtjänst	●	4
Kom hit	Alla verksamheter	● ● ●	2
Likarätt	Grundskola	● ● ●	2

Livsviktigt 1–2–3	Grundsärskola	● ● ●	2
Min utredning	Socialtjänst	● ●	4
Min utredning BUP	Hälso- och sjukvård Första linjen	–	
Nallekort	Alla verksamheter	●	2
Om mej	Skola Socialtjänst	● ●	2
Opratat.se	Alla verksamheter	● ●	2
ORS/SRS	Alla verksamheter	●	3
Rättighetsbaserad skola	Skola	● ●	5
Signs of safety	Socialtjänst	–	2
SIP	Alla verksamheter	●	4
Skolkurage	Skola	●	3
Soc för unga	Skola	● ●	2
Syskonkompetens	Alla verksamheter	● ●	2
Teiping	Alla verksamheter	–	2
Tjänstedesign	Alla verksamheter	● ●	4
TRT	Hälso- och sjukvård Skola Socialtjänst	● ●	2
Trygghetsvandring	Alla verksamheter	● ● ●	3
UBU	Socialtjänst	●	3
Unga Berättar	Alla verksamheter	● ●	4
Unga Direkt	Alla verksamheter	● ●	4
Viewpoint	Socialtjänst	–	3
Västernorrlandsmodellen	Socialtjänst	● ●	3
YAM	Skola	●	2

Inledning

[Uppdrag Psykisk Hälsa](#) (UPH) är resultatet av en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). UPH Stockholms län är namnet på det regionala arbetet kring psykisk hälsa. Med hjälp av stimulansmedel från Regeringen pågår just nu ett samarbete i Stockholms län mellan: [Storsthlm](#) (länets 26 kommuner), [Region Stockholm](#) och [Nationell samverkan för psykisk hälsa Stockholms län](#) (NSPH).

UPH Stockholms län arbetar på olika sätt för att stötta verksamheter i arbetet med att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa. Under 2020 har arbetet haft särskilt fokus på målgruppen barn och unga och denna metodöversikt för länets verksamheter har bland annat tagits fram.

Barnkonventionens artikel 12 slår fast att barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör dem. Det innebär att barn som kan bilda egna åsikter ska tillförsäkras rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör dem, att de ska bli tagna på allvar och bli lyssnade på. Barnets ålder och mognad har betydelse för vilket inflytande barnets åsikter får. Barn har ingen skyldighet att ha eller bilda en egen åsikt och ingen kan tvinga ett barn att avslöja sina tankar eller åsikter.

Barnets rätt till delaktighet och inflytande medför skyldigheter för alla oss som arbetar med barn och unga. Vi behöver till exempel försäkra oss om att det inte finns några hinder för barnet att uttrycka sina åsikter på ett sätt som passar dem. Dessutom behöver vi säkerställa att barnets synpunkter tas om hand och bearbetas och att vi återkopplar till barnet vilken betydelse deras röst har haft.

Verksamheter inom socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård som har i uppdrag att arbeta med barn och ungas psykiska hälsa är skyldiga att leva upp till Barnkonventionen. En viktig förutsättning för att lyckas är att göra barn och unga delaktiga i arbetet. Barns delaktighet tycks dessutom vara en avgörande faktor för resultatet.

Samtidigt finns det många utmaningar i att få till ett systematiskt arbete kring delaktighet och inflytande. För att underlätta detta arbete har UPH Stockholms län gått igenom och sammanställt metoder och arbetssätt som används runt om i landet. Syftet är att erbjuda beprövade metoder för vidareutveckling av arbetet med att stärka barns delaktighet och inflytande. Allt ifrån mötet med ett enskilt barn och hur man kan arbeta med att systematiskt bemöta, kommunicera och göra ett barn delaktigt utifrån sitt eget perspektiv och egna förutsättningar, till uppföljning av insatser och utveckling av nya arbetssätt.

Materialet lyfter ett femtiotal arbetssätt och metoder och presenterar dem på ett överskådligt sätt utifrån bland annat barnets ålder, metodik och preventionsnivå. När verksamheten har identifierat inom vilka områden barnets delaktighet och inflytande behöver stärkas, fungerar metodgenomgången som stöd och hjälp i val och prioriteringar av arbetssätt.

Men, UPH Stockholms län presenterar inga snabba lösningar. Det tar tid att implementera en ny metod och att nå resultat. För att lyckas krävs både en ansvarsstruktur, planer för hur nödvändiga resurser ska säkras och för hur uppföljning ska ske och, inte minst, uthållighet.

För att nå framgång krävs att verksamheten kontinuerligt lyfter frågor som rör barnets rättigheter för att på så sätt identifierar utvecklingsbehov och håller koll på att barnrättsarbetet genomsyrar hela organisationen.

Tillvägagångssätt vid urval av metoder och arbetsätt

UPH Stockholms län har utgått från målgruppen barn och unga i åldern 0 - 18 år och frågor som rör psykisk hälsa. Metoderna som presenteras har använts inom någon eller flera av verksamheterna hälso- och sjukvård, socialtjänst, skola och förskola i Sverige.

En del av dem har sitt ursprung i andra länder och har därför anpassats till svensk kontext. Flera av metoderna kan även användas tillsammans med personer över 18 år.

Metodöversikten är inte heltäckande, även om ambitionen har varit att redogöra för så många olika metoder och arbetsätt som möjligt.

Informationsinhämtning

Informationen har till stor del hämtats på internet och finns genomgående länkad till under varje metod. UPH Stockholms län har också varit i kontakt med en rad personer, organisationer och myndigheter under arbetets gång.

Studenten Gustav Viitberg, som har skrivit förordet, har hjälpt till i kartlägningsarbetet. Hans erfarenheter, både av att ha haft kontakt med socialtjänsten som barn och av att vara en del av socialtjänstens utvecklingsarbete, har bidragit med flera viktiga perspektiv.

Urvalskriterier, centrala begrepp och teorier

Metoder och arbetsätt är sorterade utifrån följande:

- Vilken nivå arbetsättet främst passar på: individ-, grupp- eller verksamhetsnivå.
- Preventionsnivå.
- Delaktighetsgrad.
- Ålder.

Dessutom redovisar denna rapport om metoden är utvärderad och vad som eventuellt krävs för att kunna använda sig av den. För en del metoder och arbetsätt saknas redogörelse för alla olika urvalskriterier. Då har UPH Stockholms län valt att göra en egen tolkning eller lämna frågan obesvarad.

Individ-, grupp- eller verksamhetsnivå

Varje metod redovisar vilken/vilka nivåer som passar arbetsättet bäst. En del metoder kan användas på flera nivåer och arbete på individnivå kan behöva kopplas samman med inflytande på grupp- eller verksamhetsnivå.

Preventionsnivå

Eftersom översikten berör metoder och arbetsätt som används i frågor kopplade till barnets psykiska hälsa var det relevant att titta på vilken målgrupp metoden har.

Förebyggande arbete delas ofta in utifrån tre nivåer:

- **Universell prevention** som riktar sig till alla, innan ett problem har utvecklats.
- **Selektiv prevention** som riktar sig till identifierade riskgrupper för psykisk ohälsa.

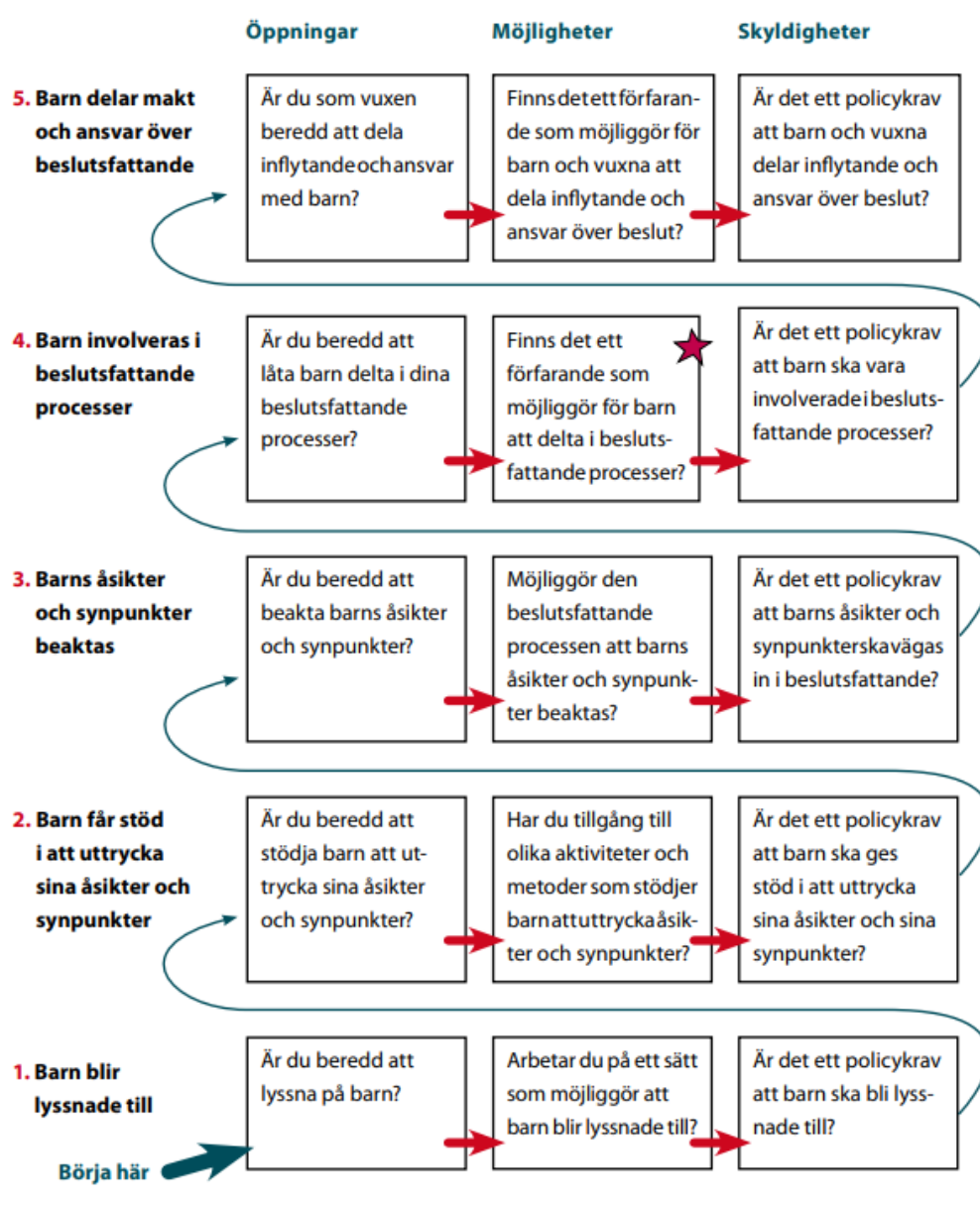
- **Indikerad prevention** som riktar sig till individer, här ingår behandling av problem eller återfallsprevention.

Ålder

Vilken/vilka åldrar arbetssättet främst passar för.

Delaktighetsgrad

För att bedöma vilken grad av delaktighet barn och unga får med hjälp av respektive metod har UPH Stockholms län använt en förenklad modell av [Shiers Pathways to participation](#). Modellen bygger på fem nivåer, där nivå 4 krävs för att nå upp till barnkonventionens krav:

Sammanställning av metoder

BRA-samtal (Barns Rätt som Anhöriga)

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsverktyg	Alla verksamheter	Individ	Selektiv Indikerad	3

BRA-samtal är en enkel, strukturerad och flexibel samtalsmodell framtagen för att stötta barn som anhöriga, till exempel med föräldrar som har missbruks-/spelproblem, psykisk sjukdom, psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning, allvarlig fysisk sjukdom/skada eller som har avlidit.

Metoden uppmärksammar barnets rätt till information och stöd i syfte att öka barnets delaktighet. På lång sikt är målsättningen att metoden ska stärka barn och ungas utveckling och förebygga psykisk och fysisk ohälsa.

Utvärderingar/studier: Utvärderingen [Användning av BRA – barns rätt som anhöriga](#) tyder på att samtalsmodellen fungerar vid rätt implementering.

Metodanvändning och material: Stiftelsen Allmänna Barnhuset erbjuder [utbildningar i BRA-samtal](#).

Kom hit

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Bildstöd	Hälso- och sjukvård	Individ	Alla	2

Ett bildstöd för barn och unga med funktionsnedsättning, till exempel inför och under en tandvårdsbehandling eller en vårdvistelse. I materialet ingår också enkla, beskrivande filmer.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: [Bildstödet](#) kan beställas på komhit.se.

Nallekort

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Bildstöd	Alla verksamheter	Individ	Alla	2

Ett bildstöd där 48 kort med björnar i varierande åldrar och med olika känslouttryck hjälper barnet att lättare identifiera och prata om sina känslor. Korten saknar text och kan användas i alla åldrar, omständigheter och situationer.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: Vid [beställning av korten](#) medföljer ett texthäfte på engelska som stöd i användandet.

Tejping

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Visuell gestaltning	Alla verksamheter	Individ	Selektiv Indikerad	2

Metoden stöttar barn och unga att kommunicera genom visuell gestaltning. Med hjälp av målade träfigurer gestaltar barnet sitt nätverk, sin livssituation, en inre eller yttre konflikt eller en traumatisk upplevelse. Allt utspelar sig på en "scen" som tejpas upp på ett bord. För mindre barn kan scenen istället vara en sandlåda. Tejping är särskilt användbart vid PTSD och traumabehandling.

Utvärderingar/studier: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering konstaterar att det finns en vetenskaplig kunskapslucka och att [fler primärstudier behövs](#) där insatserna undersöks och utvärderas vetenskapligt.

Metodanvändning och material: För att använda sig av tejping krävs utbildning. Grundkursen vänder sig till behandlare och utredare inom socialtjänst, familjerätt, barnpsykiatri, skola, habilitering och institutionsbehandling.

SIP - samordnad individuell plan och mötescirkel

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Strukturerad samverkan	Alla verksamheter	Individ	Selektiv Indikerad	4

Både socialtjänst och hälso- och sjukvård har skyldighet att initiera SIP – samordnad individuell plan, om olika insatser behöver samordnas för att ett barn ska få stöd och hjälp. SIP skapar en helhetsbild av barnets behov och koordinerar insatser mellan olika verksamheter för att behovet ska tillgodoses. All planering utgår från vad barnet behöver och barnet ska alltid ges möjlighet att göra sin röst hörd.

Möten är en viktig del av SIP och för att dessa ska upplevas som trygga och tydliga för barnet krävs struktur. Med hjälp av [mötescirkeln](#) kan alla deltagare förbereda sig och få förståelse för hur mötet kommer att gå till. Det finns särskilda mötescirkel för unga och även om vissa delar i cirkelarna skiljer sig åt mellan mötesdeltagarna är innehållet synkroniserat.

Utvärderingar/studier: Socialutskottets arbetsgrupp för utvärdering av forskningsfrågor presenterade en [utvärdering av SIP](#) 2017.

Metodanvändning och material: [Material att använda som stöd vid SIP](#) laddas ner kostnadsfritt och går att beställa tryckt till självkostnadspris hos Uppdrag psykisk hälsa.

Backa barnet och Barnets plan – metoder inspirerade av Skottlandsmodellen

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Strukturerad samverkan	Alla verksamheter	Individ	Indikerad	3

Skottlandsmodellen bygger på ett strukturerat samarbete mellan olika verksamheter som skola, polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård som tillsammans med barn och vårdnadshavare arbetar fram det stöd som fungerar bäst för barnet. Syftet är att kunna erbjuda stöd och hjälp redan på ett tidigt stadium.

I Region Skåne kallas anpassningen av modellen för [Backa barnet](#) och i denna ingår flera verktyg som säkerställer barnets delaktighet och som har arbetats fram i samverkan mellan barn, vårdnadshavare och personal:

- [Barnets plan](#) – ett verktyg som samlar hela bilden av barnets behov, situation och historia. Planen används för bättre informationsutbyte, tvärprofessionell behovsbedömning och för att snabbt kunna identifiera behov och skapa synergi i det stöd som erbjuds.
Barnets plan följer barnet över tid och från verksamhet till verksamhet, gör stödet begripligt och bidrar till att barnet slipper återberätta sin historia - eftersom nästa verksamhet redan vet vad som redan har genomförts och varför.
- [Offentlighetsdjungeln](#) – en karta som beskriver olika verksamheter som erbjuder stöd och som barnet kan vara i kontakt med.
- [Behovskompassen](#) - kartlägger barnets situation och behov och är grunden för en första bedömning för att tidigt kunna identifiera behov som inte har blivit tillgodosedda. Kompassen synliggör också områden där allt fungerar bra och inget ytterligare stöd behövs. Finns även i en fördjupad version.

Utvärderingar/studier: Linnéuniversitetets [jämförelse mellan metoderna Barnets plan och SIP](#), där Barnets plan verkar ha förbättrat samverkan mellan professionella. Metoden synliggör även barnet som ett tydligare subjekt i arbetet, både i ord och handling, enligt jämförelsen.

Metodanvändning och material: Verktyg och stöd i användning kan laddas ner kostnadsfritt på [Backa barnets hemsida](#).

In my shoes

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Intervjuverktyg	Alla verksamheter	Individ	Selektiv Indikerad	2

Ett databaserat intervjuverktyg där barn och vuxen sitter tillsammans vid datorn och barnet berättar om sina känslor och upplevelser med hjälp av bland annat förenklade bilder av känslor, personer och situationer. Det är en strukturerad intervjumetod med olika moduler och barnet kan välja att peka på skärmen som svar. Barnet har dessutom större kontroll över tempot samtidigt som kravet på

ögonkontakt minskar. Metoden har visat sig fungera mycket bra i samtal med blyga barn och barn som upplevs som svåra att kommunicera med.

Utvärderingar/studier: [En studie från Uppsala universitet](#) visar att metoden ger tillförlitliga och fullständiga utsagor.

Metodanvändning och material: [Utbildning i metoden](#) ges bland annat av Barnombudet i Uppsala.

Alternativ och kompletterande kommunikation – AKK

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Kommunikationsstöd	Alla verksamheter	Individ	Selektiv Indikerad	2

AKK är ett samlingsnamn för flera olika metoder som stöttar kommunikationen med barn och unga som har svårigheter att förstå talat språk eller som själva har svårt att uttrycka sig så att andra förstår. Kommunikationsstödet ersätter eller kompletterar talat språk och kan till exempel vara kropps-, tecken-, bild-, ljud- eller textbaserat.

Utvärderingar/studier: Forskningsstöd finns, läs mer på [Darts hemsida](#).

Metodanvändning och material: Dart har [material för nedladdning, information om AKK](#) samt instruktioner hur man skapar [eget bildstöd](#). Information finns också i [Socialstyrelsens kunskapsguide](#).

Beardslee's familjeintervention

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd	Hälso- och sjukvård Socialtjänst	Individ	Selektiv	2

En preventiv, evidensbaserad metod utvecklad i USA där man öppnar upp för samtal i familjer med en förälder som lider av depression eller annan psykisk sjukdom. Syftet är att förebygga depression hos barnet/barnen genom att stärka skyddande faktorer och främja vårdnadshavarnas/föräldrarnas kunskap om dessa. På kort sikt lindrar metoden barnets oro. Metoden kallas också för Föra barnet på tal.

Utvärderingar/studier: Göteborgs universitet har gjort [en jämförelse av interventionsmetoderna Beardlee's och Föra barnet på tal med reguljär behandling](#), som publicerades 2020.

Metodanvändning och material: [Nationellt kunskapscentrum anhöriga](#) har information om och utbildning i metoden, som inte kräver någon licens.

Opratat.se

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Webbaserat samtalsverktyg	Alla verksamheter	Individ	Selektiv Indikerad	2

Med hjälp av filmer, spel, berättelser och sagor stöttar sajten opratat.se samtal om sådant som man ofta låter bli att prata om i familjer med barn som har en funktionsnedsättning. Verktygen hjälper barn och vuxna att upptäcka och förstå hur den andra känner och tänker i olika situationer.

Filmerna är textade, syn- och teckenspråkstolkade. Texterna är översatta till engelska, arabiska, somaliska och tigrinja. Både barn och unga med funktionsnedsättning och syskon till barn med funktionsnedsättning har varit med och tagit fram materialet.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: [Material och vägledning](#) finns att ladda ner på sajten opratat.se.

Chatt, stödlinjer och digitala möten

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Webb- och telefonbaserade verktyg	Alla verksamheter	Individ	Selektiv Indikerad	2

Tillgänglighet på barn och ungas villkor är en viktig del i att erbjuda stöd och hjälp. Flera verksamheter i Stockholms län har utvecklat och utökat tillgängligheten genom bland annat chattar och digitala möten:

- Socialtjänsten i Södertälje erbjuder [digitala möten](#) med till exempel fältare, socialsekreterare, kuratorer och familjebehandlare. Barnet får en länk via mejl, loggar in med bank-ID och pratar under sekretess.
- Norrtälje har [Elevhälsa Online](#), en digital tjänst som ökar ungas kontaktmöjligheter med skolsköterska och kurator. Även här loggar barnet in med hjälp av bank-ID, kontaktas inom ett dygn och kan välja om hen vill prata via telefon eller chatt.
- Socialtjänsten i Sollentuna utredde under 2020 möjligheten att vara tillgängliga för barn och unga i sociala kanaler, till exempel på Snapchat. Slutsatsen är att det i dagsläget inte finns juridiska möjligheter att starta upp anonym, social rådgivning i sociala medier. (Sollentuna kommun, dnr 2020/0230)

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: Saknas.

Min utredning

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd	Socialtjänst	Individ	Indikerad	4

Min utredning förbereder i bild och text barnet på vad som kommer att hända i kontakten med socialtjänsten: före, under och efter en utredning. Socialsekreteraren går igenom ett häfte tillsammans med barnet, förklarar och svarar på frågor.

Mellan mötena med barnet kompletterar socialsekreteraren häftet med information från vårdnadshavare och andra. Efter avslutad utredning får barnet med sig häftet hem. För ungdomar finns en vidareutveckling av metoden kallad Min väg genom socialtjänsten.

Utvärderingar/studier: FoU Nordväst genomförde en [studie av metoden](#) 2018 där det bland annat konstaterades att det är ett välstrukturerat verktyg, men att det krävs goda förutsättningar i verksamheten för att verktyget ska fungera som tänkt.

Metodanvändning och material: Ett [häfte med information om arbetsätt och metod](#) kan laddas ner på Upplands Bros hemsida.

Min utredning BUP

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Interaktivt samtalsstöd	Hälso- och sjukvård Första linjen	-	-	-

En app framtagen av Region Värmland med syfte att göra utredningsprocessen tydligare för både barn och anhöriga. Barnet skapar en avatar, ett animerat jag, som tar barnet genom processens olika steg. Genom att klicka på olika saker får barnet upp information i form av bild, text och ljud. Informationen kan handla om ett besök hos psykolog, kurator eller läkare eller om olika tester. Appen kan anpassas efter barnets behov.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: En [kort film om metoden](#) finns på Youtube och appen kan laddas ner kostnadsfritt på AppStore och Google Play.

Eli och kanin träffar socialtjänsten

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd	Förskola Socialtjänst	Individ	Selektiv Indikerad	2

En bilderbok som på ett enkelt sätt beskriver barnets rättigheter och socialtjänstens roll för yngre barn. Boken kan användas på olika sätt, till exempel för att prata om känslor, oro, hur det är hemma, vem som kan lyssna på en och barnets rätt att få hjälp.

Utvärderingar/studier: Saknas

Metodanvändning och material: [Boken Eli och kanin](#) tillsammans med en användarhandledning kan beställas på Oritus.se.

Barnets röst – Norrköpingsmodellen

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Intervjumetod	Socialtjänst	Individ	Indikerad	2

Socialtjänsten i Norrköping har i drygt 20 år använt sig intervjumetoden Barnets röst i utredande samtal med barn och unga.

Utvärderingar/studier: Saknas

Metodanvändning och material: [Utbildning](#) i metoden krävs - en teoretisk genomgång och praktiska övningar, frågeteknik och rollspel i regi av Norrköpings socialtjänst.

Det här vill jag berätta

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd	Socialtjänst	Individ	Indikerad	4

Ett samtalsverktyg som hjälper utsatta barn att berätta om svåra upplevelser och situationer och hur dessa har påverkat deras liv. Metoden kommer ursprungligen från England och introducerades i Sverige av Familjerättssociomerns Riksförening, FSR.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: [Material och samtalsguide](#) finns att ladda ner på FSR:s hemsida.

Signs of safety

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd Mappning	Socialtjänst	Individ	Indikerad	2

En samling verktyg med syfte att ta fram rätt insatser till barn och familjer. Metoden innehåller bland annat en struktur för riskbedömning, säkerhetsplanering och uppföljning, samtalsmetodik och värdegrund. Signs of safety inkluderar hela ärendeprocessen, från orosanmälan till avslutat ärende, och gör barnet delaktigt i alla steg:

- **Tre hus och Trollkarlen och fen** – mappningsmetoder där barnet gestaltar sin situation.
- **Barnskalan** – en skala med sex ansikten och olika ansiktsuttryck som barnet kan använda för att beskriva känslor.
- **Trygga cirklar** – undersöker barnets nätverk.
- **Säkerhetsobjekt** – kan användas i att skapa en säkerhetsplan för barnet.

Utvärderingar/studier: Statens beredning för social och medicinsk utvärdering, SBU, har i en [systematisk översikt av metoden](#) inte kunnat påvisa någon säker effekt och att fler studier av metoden krävs. FoU Södertörn har intervjuat barn och vårdnadshavare om metoden i rapporten [Signs of safety i praktiken](#).

Metodanvändning och material: [Material och samtalsguide](#) finns att ladda ner på FSR:s hemsida.

Barn och unga – för LSS handläggare

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd	Socialtjänst LSS	Individ	Selektiv	4

Metoden används för att arbeta med barn och ungas delaktighet och inflytande i samband med ansökan, utredning och uppföljning av insatser enligt LSS. I materialet ingår bland annat brevmallar, samtalsstöd och visuella hjälpmedel.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: [Material och guider](#) finns att ladda ner på Forum Carpes hemsida.

Barnrättsboxen

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd	Socialtjänst	Individ	Indikerad	4

I barnrättsboxen finns olika verktyg som underlättar för socialsekreterare att göra barn delaktiga i kontakten med socialtjänsten. Alla verktyg är utvecklade tillsammans med barn och med perspektiv från socialsekreterare från flera olika projekt som barnrättsorganisationen Maskrosbarn har bedrivit. Barnrättsboxen innehåller bland annat förslag på välkomstbrev, affischer, frågekort och samtalsstöd.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: Maskrosbarn erbjuder kostnadsfritt [webbinarium och material](#) via sin hemsida.

Skolkurage

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Undervisningsmaterial	Skola	Individ Grupp	Selektiv Indikerad	3

Med hjälp av Skolkurage kan lärare och skolpersonal identifiera, bemöta och stötta elever som har föräldrar med missbruk eller psykisk ohälsa eller som utsätter dem för våld. Verktygen kan användas enskilt och i grupp och är framtagna tillsammans med ungdomar utifrån vad de tycker är viktigt i skolan och vilket stöd de vill ha där. Materialet riktas främst till lärare i högstadiet och gymnasiet.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: Maskrosbarn erbjuder kostnadsfritt material via sin hemsida.

Syskonkompetens

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd	Alla verksamheter	Individ Grupp	Selektiv Indikerad	2

En samling familjeorienterade samtalsverktyg för syskon till barn med funktionsnedsättning eller sjukdom som hjälper barnet att berätta om sina tankar och känslor. Både om det som är roligt och som man blir glad av och om det som är svårt. Det underlättar även för barnet att ställa frågor om det är något hen undrar över. Verktygen kan varieras och användas för att prata om olika teman, individuellt och i grupp. Exempel på innehåll:

- Visuellt berättande genom till exempel collage och att rita och skriva "boken om mig och mitt syskon".

- Frågeunderlag för samtal om olika teman.
- Känslokort och annat bildstöd.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: Ågrenska erbjuder kostnadsfritt [material](#) via sin hemsida.

Barnkonsekvensanalys

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Systematiskt arbetsätt	Alla verksamheter	Alla	Alla	4

En utredning som ligger till grund för beslutsfattande i frågor som rör barn. Syftet är att säkerställa att barnets rättigheter finns med i beslutsfattandet inom en verksamhet. I en barnkonsekvensanalys ingår bland annat moment som gällande lagstiftning, barnkonventionens artiklar, aktuell forskning, synpunkter från beprövad erfarenhet, sociala nätverk och barnets eller barnens synpunkter. Även andra faktorer som rör den aktuella frågan ska ingå, till exempel ekonomi, eventuella intressekonflikter och långsiktighet.

Arbetsättet används för att bedöma ett barns, en grupp av barns eller barnets bästa i allmänhet, med utgångspunkt i en specifik frågeställning eller åtgärd. Barnkonsekvensanalyser kan användas i olika verksamheter och på alla samhällsnivåer. [Exempel på barnkonsekvensanalyser](#) finns att läsa på SKR:s hemsida.

Utvärderingar/studier: Måste utvärderas utifrån aktuellt område och verksamhet.

Metodanvändning och material: Barnombudsmannen delar [utbildning och material](#) kostnadsfritt.

Unga berättar

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Presentationsmetod	Alla verksamheter	Alla	Alla	4

Metoden har arbetats fram av Kulturskolan i Stockholm och utgår från barnets personliga berättelse. Med hjälp av digital berättarteknik: film, foto, animeringar och andra kreativa uttryck, skapar barnet sin berättelse. För exempel på berättelser se [Unga Berättar Facebook](#) och [Unga berättar Instagram](#).

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: [Pedagogiskt material och filmer](#) kan laddas ner på Kulturskolans hemsida.

Outcome rating scale - ORS och Session rating scale – SRS

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Systematisk uppföljning	Alla verksamheter	Alla	Selektiv Indikerad	3

ORS och SRS är två enkla uppföljningsverktyg i form av skalor, för systematisk utvärdering och uppföljning. Skalorna kan användas för att följa barnets insatser över tid, samtidigt som de ger barnet möjlighet att tycka till om insatserna under tiden de pågår.

Utvärderingar/studier: Både ORS och SRS är godkända som evidensbaserade metoder av SAMSHA i USA.

Metodanvändning och material: [Handbok i metoderna OSR och SRS](#) kan laddas ner hos Region Västerbotten. Utöver en beskrivning av metoderna innehåller handboken även konkreta tips och reflektioner från professionella.

Rättighetsbaserad skola

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Undervisningsmaterial	Förskola Skola	Alla	Universell	5

Utvecklat av UNICEF och anpassat till styrdokument och förutsättningar i den svenska skolan. Rättighetsbaserad skola bygger på fem grundstenar:

- Kunskap om barnkonventionen och barnets rättigheter.
- Ökat elevinflytande.
- Engagemang för sina egna och andra barns rättigheter.
- Implementering av barnkonventionens principer i praktiken.
- Samverkan.

Utvärderingar/studier: Utvärderingen [Evaluation of UNICEF UK's rights respecting schools award](#) från 2010 visar bland annat att metoden utvecklar elevernas empati och respekt för andra, minskar konflikter och mobbing i skolan och ger eleverna en förbättrad bild av skolan.

Metodanvändning och material: [Kostnadsfritt skolmaterial](#) kan laddas ner eller beställa i tryckt format på UNICEF:s hemsida.

Elevombud

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samverkan	Skola	Alla	Alla	5

Hagaskolan i Norrköping är ett exempel på en skola som arbetar med elevombud för att alla ska trivas i skolan. Varje klass har två elevombud som bland annat arbetar mot mobbning och kränkningar. Elevombuden deltar i uppdateringen av skolans likabehandlingsplan och ordningsregler och genomför trygghetsvandringar tillsammans med eleverna. De deltar också i skolans skyddsronde och kan om de vill välja att vidareutbilda sig till elevskyddsombud.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: Se Hagaskolans hemsida för [inspiration och arbetsätt](#).

Hur mår du nu?

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Digitalt kontakt-verktyg	Hälsa- och sjukvård Första linjen	Individ Verksamhet	Selektiv	4

Ett digitalt verktyg framtaget av Region Värmland för att barn och unga som mår psykiskt dåligt enkelt ska kunna ta kontakt med första linjen. Genom att svara på frågor om sitt mående och dela sitt personnummer möjliggör barnet kontakt – antingen över telefon eller i ett personligt möte på mottagningen. Tjänsten är säker att använda och all information om barnet sparas på en särskild server.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: Ett säkert patienthanteringssystem krävs, liksom resurser för att ta emot frågor och boka tid. Se exempel på Region Värmlands sida [Hur mår du nu](#).

Västernorrlandsmodellen

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Intervjuverktyg	Socialtjänst	Individ Verksamhet	Selektiv Indikerad	3

Västernorrlandsmodellen syftar till att förbättra socialtjänstens verksamhet utifrån barn och ungas

upplevelser och kunskap. Den fokuserar på tre delområden:

- Hur upplever barn kontakt med socialtjänsten och vilken kontakt efterfrågar de?
- Vilken kunskap har barn om socialtjänsten och vilken kunskap efterfrågar de?
- Hur upplever barn möjligheten till delaktighet och på vilket sätt skulle de vilja vara delaktiga?

Varje socialsekreterare förbereder och intervjuar ett barn/år som har, eller har haft, kontakt med en kollega. Intervjun transkriberas. Därefter samlas alla socialsekreterare i ett seminarium där de diskuterar erfarenheter från intervjuerna och analyserar det insamlade materialet. En av seminariedeltagarna sammanställer materialet i en årsrapport, med konkreta förslag på hur verksamheten kan utvecklas. Årsrapporten delas med socialnämnd eller motsvarande.

Utvärderingar/studier: Västernorrlandsmodellen har använts av både mottagnings-, utrednings- och verkställighetsenheter med gott resultat. Modellen bedöms vara värd att sprida vidare konstaterar kommunförbundet i rapporten [Barns brukarmedverkan i den sociala barnavården](#) 2012.

Metodanvändning och material: [Mallar för Västernorrlandsmodellen](#) finns att ladda ner hos Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

BarnSam

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Digitalt samtalsstöd	Socialtjänst	Individ Verksamhet	Selektiv Indikerad	3

Ett digitalt hjälpmedel som underlättar samtal med familjehemsplacerade barn. BarnSam-appen förenklar och förbättrar samtal mellan placerade barn och socialsekreterare genom strukturerade frågeformulär där barnen svarar med symboler i form av glada och ledsna gubbar. Svaren är enkla att sammanställa och använda som grund i till exempel uppföljning av genomförandeplaner och annan nödvändig dokumentation. Resultaten kan också samlas ihop och användas i utvecklingen av verksamheten.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: Det krävs en licens för att använda sig av verktyget, läs mer på [BarnSams hemsida](#).

Uppföljning Barn och Unga - UBU

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Systematisk uppföljning	Socialtjänst	Individ Verksamhet	Indikerad	3

UBU används för systematisk uppföljning av insatser för barn och unga i dygnet-runt-vård, placerade i HVB, SiS-institutioner, stöd- eller träningsboende. Syftet är att öka kunskapen om boendet och barnets uppfattning om möjligheterna att påverka de insatser som används. Genom systematisk kvalitetsuppföljning på aggregerad nivå ökar förutsättningarna för att barns behov tillgodoses i en trygg och säker miljö.

Utvärderingar/studier: FoU Södertörn har genomfört en [studie om metodens implementering](#), 2016.

Metodanvändning och material: [Information om metoden](#) finns bland annat på Diosentics hemsida.

Om mej

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Intervjuverktyg	Skola Socialtjänst	Individ Verksamhet	Selektiv Indikerad	2

En digital metod som gör det möjligt för barn att berätta sin egen historia – och för vuxna att förstå barnets perspektiv. Barnet svarar på frågor i appen Om mej, bland annat om hur de har det i skolan, med kompisar eller hemma. Frågorna stöttas av bilder och fungerar också bra för barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Verktyget kan användas i flera syften: till exempel för systematisk uppföljning, för att få lättöverskådliga bilder över barnets nätverk, önskemål, risker och resurser eller för att utveckla verksamheten och anpassa insatser efter barnets behov. OmMej är säkert – det är bara personen som har bjudit in barnet i appen som kan se svaren. För att dela barnets berättelse med andra behövs ett samtycke från barn och vårdnadshavare.

Utvärderingar/studier: Enligt företaget som har tagit fram appen anser 93 % av c a 700 barn och unga som har använt tjänsten att OmMej är ett bra sätt att berätta hur de har det i sitt liv och sin vardag. Användningen av digitala tjänster för att skatta barn och ungas mående och hjälpbehov är relativt nytt och behöver utvärderas ytterligare.

Metodanvändning och material: [Licens](#) krävs för att använda sig av appen, i licensavtalet ingår utbildning och stöd i verktyget.

Viewpoint

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Systematisk uppföljning	Skola Socialtjänst	Individ Verksamhet	Indikerad	3

Den digitala tjänsten Viewpoint används för uppföljning av barn och unga i den sociala barn- och ungdomsvården och har testats i åtta kommuner/stadsdelar under 2019/2020. Med hjälp av dator,

läsplatta eller mobil får barnet besvara ett antal frågor som även stöts med bilder, avatarer och en uppläsningfunktion. Barnets självskattning kan sedan ligga som grund i det fortsatta arbetet.

Utvärderingar/studier: [En första utvärdering](#) gjord i de deltagande kommunerna visar positiva resultat.

Metodanvändning/material: [Information om tjänsten](#) finns på Viewpoints hemsida. För verksamheter som själva vill ta fram en digitalt verktyg har SKR tagit fram en [vägledning](#) för säkra molntjänster.

Byt perspektiv ●

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Spel	Socialtjänst	Alla	Indikerad	3

Ett gruppdynamiskt spel där ungas tankar visualiseras, utvecklas och beskrivs ur olika perspektiv och lösningar skapas utifrån egen erfarenhet och kunskap. Metoden är utvecklad av organisationen Knas hemma med målet att stärka samhällsplacerade barn och ungas rättigheter, röster och delaktighet. Casen i spelet bygger på barns och ungas egna upplevelser av att ha varit placerade.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning/material: [Utbildning i spelet](#) ges av Knas hemma som även har spelet till försäljning.

Livsviktigt 1 – 2 – 3 ● ●

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Undervisningsmaterial	Grundsärskola	Grupp	Universell	2

En bokserie med övningar där barn i grundsärskola får möjlighet att utveckla sitt samspel med andra. Några ämnen som tas upp är: självkännedom, lika – olika, att hantera starka känslor, motivation, att lyssna och att föra fram ett budskap.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning/material: [Produktblad](#) med information om böckerna från Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM.

Teaching Recovery Techniques - TRT

Arbetssätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsmetod Gruppintervention	Elevhälsa Hälsa- och sjukvård Socialtjänst	Grupp	Indikerad	2

Samtalsmetod som riktar sig till barn och unga med symptom på posttraumatisk stress efter krig eller katastrofer och är framtagen av Children and War Foundation.

Utvärderingar/studier: Som del i ett svenskt forskningsprojekt på Institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap vid Uppsala universitet har metodens sedan hösten 2016 testats i olika verksamheter som arbetar med barn med erfarenhet av flykt. TRT har visat goda effekter bland barn och ungdomar, enligt [rapporten Teaching Recovery Techniques: evaluation of a group intervention for unaccompanied refugee minors with symptoms of PTSD in Sweden](#) och projektet planerar att genomföra en studie i större skala.

Metodanvändning/material: BRIS erbjuder en 3 dagars [utbildning i metoden](#)

Soc för unga – undervisning om socialtjänsten

Arbetssätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Undervisnings- material	Skola	Grupp	Universell	2

Lärarhandledning och strukturerat undervisningsmaterial om socialtjänsten för barn och unga. Materialet har tagits fram i samarbete med unga som har egen erfarenhet av kontakt med socialtjänsten. Så här långt har sex skolor i Sollentuna kommun använt sig av materialet.

Utvärderingar/studier: FoU Nordväst har gjort en utvärdering [Undervisning om socialtjänsten i skolan](#) som bland annat visar att materialet har ökat barns och ungas kunskap om och attityd till socialtjänsten. Den visade också att lärare upplever större trygghet i hur de ska agera om de misstänker att en elev far illa.

Metodanvändning/material: Sollentuna kommun har tagit fram en [kostnadsfri lärarhandledning](#), som kan anpassas efter lokala förhållanden.

Likarätt

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Undervisningsmaterial	Förskola Skola	Grupp	Universell	2

Ett utbildningsmaterial i likarättsarbete - att aktivt främja barn och ungas lika rätt och möjligheter och motverka trakasserier och kränkningar. Materialet utgår från barnkonventionen och är uppbyggt i moduler både för lärare, vårdnadshavare, barn och unga.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning och material: [Materialet](#) är kostnadsfritt och kan laddas ner på sajten för Barnombudsmannen i Uppsala.

YAM – Youth Aware of Mental Health

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Undervisningsmaterial	Skola	Grupp	Universell	2

Ett material där eleverna genom olika rollspel går igenom:

- Vad är psykisk hälsa?
- Självhjälpsråd.
- Stress och kriser.
- Depressioner och självmordstankar.
- Att hjälpa en kompis.
- Vem kan jag be om råd?

Utvärderingar/studier: [En studie](#) bland drygt 11 000 skolelever i 10 EU-länder har visat att YAM är ett effektivt arbetsätt.

Metodanvändning och material: YAM-utbildade instruktörer leder utbildningen på skolan. Läs mer om metoden i broschyren [YAM – ett hälsofrämjande preventivt skolprogram](#).

Unga Direkt

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsmetod	Alla verksamheter	Grupp Verksamhet	Alla	4

Metoden utgår från att barnet är expert på sin egen situation och berättar om sådant de själva har erfarenhet av. Syftet är att lyssna systematiskt på barnets berättelse, låta det prata till punkt utan att lägga hinder i vägen genom egna åsikter och värderingar. Metoden passar både för individuella samtal och i grupp. Arbetsättet är utvecklat av den norska barnrättsorganisationen Forendringsfabrikken och har vidareutvecklats och anpassats av Barnombudsmannen.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning/material: En [webbaserad utbildning](#) i hur du använder verktyget inklusive mallar och arbetsätt finns på Barnombudsmannens hemsida.

Delaktighetsmodellen

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd	Alla verksamheter	Grupp Verksamhet	Selektiv Indikerad	3

Ett samtalsstöd som stöttar barn och unga i att öka sin förmåga att uttrycka och formulera behov och önskemål tillsammans med den personal de delar sin vardag med. Delaktighetsmodellen bygger på dialogsamtal som förs i mindre grupper inför samtal i större grupp. En extern "vägledare" leder samtalet mellan barn och personal.

Utvärderingar/studier: Uppföljningsstudien av erfarenheter från Skåne "[Delaktighetsmodellen – en väg mot empowerment](#)".

Metodanvändning/material: För att leda delaktighetsmodellen krävs utbildning till vägledare, [mer information](#) finns på sajten delaktighetsmodellen.se

BRIS – Expertgrupp barn

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samtalsstöd	Alla	Grupp Verksamhet	Alla	3 – 4

BRIS samtalsstöd Expertgrupp barn hjälper vuxna att lyssna strukturerat på barn, både individuellt och i grupp. Metoden bygger på att en mångfald av barn, med olika perspektiv och erfarenheter, bjuds in för att dela sina råd och synpunkter. Den kan användas i många sammanhang, till exempel för att

utveckla en metod, en verksamhet eller specifik fråga.

Utvärderingar/studier: Expertgrupp barn har genomgått en barnkonsekvensanalys, prövats aktivt i tre år och utvärderats av en extern barnrättsexpert med gott resultat.

Metodanvändning/material: [Utbildning](#) i regi av BRIS tillsammans med en metodhandbok krävs för att kunna genomföra en Expertgrupp Barn – från planering till verklig förändring.

Brukarrevison

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Systematisk utvärdering	Alla verksamheter	Grupp Verksamhet	Selektiv Indikerad	4

En arbetsmetod där barns och ungas inflytande, delaktighet och bemötande i en verksamhet granskas med hjälp av så kallade brukarrevisorer. Under en dag besöker brukarrevisorerna verksamheten och ställer frågor till barn, unga och personal. En brukargrupp bestående av två barn/unga, en närstående och någon ur personalen sammanställer resultatet i en granskningsrapport. Rapporten återkopplas därefter till den granskade verksamheten i syfte att förbättra sådant som inte upplevs fungera bra.

Utvärderingar/studier: Saknas.

Metodanvändning/material: [Brukarrevisorer](#) finns att boka genom flera organisationer och företag.

Karlstadsmodellen – att lära av fosterbarn

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Systematisk uppföljning	Socialtjänst	Grupp Verksamhet	Indikerad	4

En uppföljningsmetod som bygger på intervjuer med tidigare placerade ungdomar. Med hjälp av ungdomarnas egna erfarenheter tar socialtjänsten reda på hur de kan bli bättre på att möta placerade barn och ungas behov. Intervjuerna fungerar också som underlag för reflektion, både i grupp och enskilt i verksamheten.

Ungdomar som intervjuas ska ha fyllt 18 år, ha varit placerade minst 6 månader och inte längre vara aktuella i socialtjänsten.

Utvärderingar/studier: Utvärderingen [Att lära av fosterbarn – åtta års arbete med intervjuer med före detta fosterbarn](#), Allmänna Barnhuset 2010, visar att uppföljningsmodellen är hållbar och värdefull för kunskapsutveckling och familjehemssekreterares kompetensutveckling.

Metodanvändning/material: [Kostnadsfritt material](#) kan laddas ner från Karlstad Universitet.

Barn- och ungdomsråd

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samverkan	Alla verksamheter	Grupp Verksamhet	Alla	3

Barn- och ungdomsråd finns i flera verksamheter, med olika syften. Unga experter och Unga röster i soc är två exempel:

[Unga experter](#) - Akademiska sjukhuset i Uppsala har startat två patientråd: ett för ungdomar och ett för barn och deras vårdnadshavare. Syftet är att ta reda på hur barn och unga ser på verksamhet och bemötande och hur de vill ha information under sin behandling.

[Unga röster i soc](#) - ett brukarråd i Sollentuna kommun där placerade barn och unga berättar för bland annat politiker och socialtjänstens chefer om sina erfarenheter. Barnens erfarenheter ska påverka och vidareutveckla insatserna för barn och unga som av olika anledningar inte kan bo kvar hemma.

Utvärderingar/studier: FoU Nordväst har sammanställt en [utvärdering av Unga röster i soc](#) som bland annat visar att metoden har resulterat i flera konkreta resultat.

Metodanvändning/material: Saknas.

Tjänstedesign

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samverkan	Alla verksamheter	Verksamhet	Alla	4

Utvecklingsprocessen tjänstedesign utgår från användarens behov och skapar lösningar tillsammans med både användare och utförare. Genom att fråga efter och lyssna till barns och ungas behov när man utvecklar nya tjänster, produkter, verksamheter eller processer ökar möjligheterna att utveckla något som skapar värde för och motsvarar behovet hos målgruppen.

I Borlänge har socialtjänsten använt sig av tjänstedesign i ett projekt där de gick ut och pratade med familjehemsplacerade barn för att förstå hur deras verklighet såg ut och vad som behövde göras för att förbättra den. Utifrån barnens berättelser tog man fram häftet [Välkommen till oss](#), en presentation av varje familjehem, var det ligger och vilka aktiviteter som finns i närheten. För att öka tryggheten får barnet häftet inför sin familjehemsplacering.

Utvärderingar/studier: Saknas

Metodanvändning/material: Mer information om tjänstedesign och utbildningsmaterial finns i [Innovationsguiden](#).

Barnombud

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samverkan	Alla verksamheter	Individ Verksamhet	Alla	4

Flera kommuner runt om i landet har lokala barnombud som jobbar med frågor som rör barnets rättigheter. I Österåker kan barn anonymt ta kontakt med barnombudet om det behöver någon att prata med eller vill veta mer om sina rättigheter. Barnombudets uppdrag kan också vara att stötta barnet i kontakter med olika myndigheter, som till exempel socialtjänst, hälso- och sjukvård.

Utvärderingar/studier: Saknas

Metodanvändning/material: Kräver en medarbetare med rätt kompetens och bakgrund att agera barnombud i verksamheten.

Friends

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Flera olika	Förskola Skola	Alla	Universell	3–4

Organisationen Friends erbjuder flera metoder och verktyg för att jobba med barn och ungas trygghet i förskole- och skolmiljö – allt från workshops och seminarier för personal, till handledning och arbetsmaterial i klassrummet.

- [Kartläggningsprocess elever](#) – med syfte att stärka skolans systematiska trygghetsarbete
- [Uppdrag trygghet](#) – metod för att stärka tryggheten i klassrummet.
- [Alfons vänskapslåda](#) – för trygghetsarbete i de lägre årskurserna och förskoleklass.
- [Elevdelaktighet i praktiken](#) – en workshop för skolpersonal med syfte att stärka elevers delaktighet

Utvärderingar/studier: Flera utvärderingar finns, bland annat [Skolverkets jämförelse mellan olika metoder mot mobbing](#).

Metodanvändning/material: Friends erbjuder en mängd [metoder och verktyg](#) på sin hemsida.

Anställa ungdomar i utvecklingsarbete

Arbetsätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Samverkan	Alla verksamheter	Verksamhet	Alla	4

[Ungt inflytande](#) i Nacka och [Unga kommunutvecklare](#) i Borås är exempel på när ungdomar får sommarjobb i syfte att ta fram och vidareutveckla kreativa idéer inom olika verksamheter. Idéerna tas

sedan vidare i kommunens fortsatta arbete.

[Soc för unga](#) i Sollentuna anställer unga på längre tid (ett år eller mer). Ungdomarna har erfarenhet av kontakt med socialtjänsten, och utifrån egna erfarenheter involveras de i utvecklingsarbetet för att bland annat göra socialtjänsten mer känd och tillgänglig för barn och unga.

Utvärderingar/studier: Sollentuna kommun [utvärderade sitt pilotprojekt](#) 2016 och där framkom bland annat att samverkan och samproduktion mellan socialtjänst, skola, unga och kommunikatör resulterar i nya lösningar.

Metodanvändning/material: Kräver tydligt definierat syfte med att anställa unga, samt resurser bland annat i form av lön och en arbetsledare.

Trygghets- eller barnvandring

Arbetssätt	Verksamhet	Nivå	Preventionsnivå	Delaktighet
Systematisk uppföljning	Alla verksamheter	Verksamhet	Alla	3

Under en trygghets- eller barnvandring går man systematiskt igenom till exempel ett bostadsområde, en lekplats eller en skola tillsammans med barn och unga. Syftet är att ta reda på hur de upplever miljön, vad som känns otryggt och hur man kan förändra för att göra platsen mer trygg.

Utvärderingar/studier: Saknas

Metodanvändning/material: Brottsförebyggande rådet, BRÅ, erbjuder [en vägledning och informationsblad](#) på svenska, lätt svenska och engelska som stöd.

Bakgrund till metodgenomgången

Sverige var ett av de första länderna i världen att ratificera barnkonventionen 1990. I juni 2018 röstade riksdagen för regeringens förslag att göra FN:s konvention om barnets rättigheter till svensk lag. Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter trädde i kraft den 1 januari 2020. Det betyder att barnet som rättighetsbärare har en starkare ställning och skapar en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.

Barnkonventionens 54 artiklar är alla lika viktiga, men fyra grundprinciper är avgörande för hur helheten ska tolkas. En av grundprinciperna är artikel 12 som slår fast att barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet samt att hänsyn ska tas till barnets åsikter utifrån ålder och mognad.

Arbetet med att införliva Barnkonventionen och barnets rättigheter har kommit olika långt i kommuner och verksamheter.

Barn och ungas bristande delaktighet och inflytande

Flera rapporter, både från myndigheter och barnrättsorganisationer, har under de senaste åren vittnat om att barn och unga inte har inflytande eller är delaktiga i den utsträckning som Barnkonventionen avser i frågor som rör psykisk hälsa. Det handlar bland annat om att barn saknar trygga vuxna att vända sig till, att de saknar inflytande över de åtgärder som sätts in, att de upplever att professionella inte har lyssnat eller stöttat dem tillräckligt eller att de inte har förstått deras behov. Längst bak i den här metodgenomgången listar vi flera rapporter för dig som vill läsa mer.

Grundförutsättningar för att implementera metoder och arbetssätt

För att implementera de metoder och arbetssätt som är med i den här sammanställningen finns ett antal grundförutsättningar:

- Ledning och styrning av barnrättsbaserat arbete.
- Att identifiera behovet av stärkt barnrättsarbete.
- Att undersöka behovet av delaktighet och inflytande hos barn och unga.
- Kunskap om förhållningssätt och bemötande.
- Tillgängliggöra information för barn och unga.
- Ledning och styrning av ett barnrättsbaserat arbete

Vid implementering av arbetssätt och metoder för att stärka barns och ungas delaktighet är det optimalt att förändringsarbetet ingår som en del i ett mer genomgripande arbete för att stärka barnets rättigheter. För att säkra god kvalitet är det också viktigt förändringsarbetet är en del i verksamhetens ordinarie ledningssystem och att det finns både tydliga mandat och mål från beslutsfattare.

Beslut, mål, metoder och arbetssätt ska vara kända och kommunicerade i verksamheten och det ska finnas en struktur för hur verksamheten tar förändringsarbetet framåt.

Konkret krävs det en struktur för förändringsarbetet, en tydlig ansvarsfördelning, en tidplan och

utrymme för strukturerad uppföljning gör att göra barn mer delaktiga i verksamhetens delar.

Sedan 2010 finns en nationell [Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige](#). Strategin är en utgångspunkt för offentliga aktörer på statlig och kommunal nivå som i sina verksamheter ska säkerställa barnets rättigheter. Denna bör vara en utgångspunkt vid framtagande av policydokument lokalt.

Flera verksamheter har tagit fram styrdokument och handlingsplaner för att implementera barnkonventionen i sitt arbete. Stockholms stad har [Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022](#) och Region Stockholm har [Handlingsplan för arbetet med Barnkonventionen inom Stockholm läns landsting](#). En [Barnchecklista](#) med ett antal frågor som ska ställas inför varje beslut har tagits fram för olika verksamheter. Checklistan tydliggör att alla beslut ska konsekvensbeskrivas utifrån hur de påverkar barnen.

Identifiera behov av stärkt barnrättsarbete

Barnrättskonsulternas [implementeringsnycklar](#) kan bidra till att ge en bild av hur långt verksamheten har kommit i sitt barnrättsarbete. Verktöget vänder sig till den strategiska nivån.

UNICEF:s diplomering [Barnrättskommun](#) har som syfte att höja och säkra barnrättsperspektivet lokalt och samtidigt bidra till att skapa samverkansmöjligheter mellan kommun, föreningar och det lokala näringslivet. En Barnrättskommun åtar sig att arbeta aktivt för att alla som arbetar i kommunen ska känna till barnets rättigheter och arbeta i enlighet med barnkonventionen. [Haninge](#) är en av fem utvalda kommuner som medverkar i pilotprojektet.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har [Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning](#) som ger hela verksamheten kunskap om hur man kan arbeta strategiskt för tillgänglig utbildning utifrån en helhetssyn på barnets och elevens lärande och kunskapsutveckling.

Undersöka behovet av delaktighet och inflytande hos barn och unga
Implementeringen av nya arbetssätt behöver ta sin utgångspunkt i ett tydligt definierat behov. Det finns olika underlag att utgå ifrån vid identifiering av och prioritering mellan olika behov. Under respektive metod i sammanställningen finns länkar till dessa underlag.

Utöver dessa finns även bland annat:

[Ungdomsenkäten LUPP](#) (lokal uppföljning av ungdomspolitiken). Enkätsvaren ger en bild av hur unga i en kommun, stadsdel eller region ser på inflytande och demokrati, situationen i skolan, möjligheten till arbete, sin egen hälsa och trygghet, sin fritid och sin framtid. LUPP används bland annat för att få kunskap om unga och som underlag i beslutsprocesser som rör unga.

[Stockholmsenkäten](#) är en omfattande undersökning riktad till elever i grundskolans årskurs 9 och gymnasiets år 2 och som genomförs vartannat år. Enkäten innehåller frågor om alkohol-, tobak- och drogvvanor, brott och trygghet, psykisk hälsa, familj, skol- och fritidsvanor. Sedan början av 2000-talet genomför de flesta kommunerna i Stockholms län enkäten.

[SKR:s brukarundersökningar för socialtjänst](#) frågeformulär till placerade barn och unga och besvaras digitalt.

[MAX18](#) samlad statistik över barn och ungas levnadsförhållanden.

Kunskap om förhållningssätt och bemötande

Alla arbetssätt och metoder som presenteras är tänkta att användas i en tvåvägskommunikation mellan yrkesverksamma och barn. Grunden för ett bra möte handlar mycket om ett medvetet, professionellt förhållningssätt och ett respektfullt bemötande. Forskning visar att en förtroendefull relation är avgörande för att få till ett bra samtal med barnet. Ibland kan en metod hjälpa till i etablerandet av ett tryggt samtal, men de kan aldrig ersätta ett professionellt bemötande eller förhållningssätt.

Exempel på stöd för ett professionellt förhållningssätt och bemötande:

Socialstyrelsens kunskapsstöd: [Att samtala med barn – kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården](#) (2018) Med Socialstyrelsens kunskapsstöd som grund har Forum carpe tagit fram ett mer kortfattat stödmaterial: [Samtala med barn](#)

Boken [Samtal med barn: metodiska samtal med barn i svåra situationer](#) (Øvreeide, H. och Erlandsson, A., 2009) beskriver bland annat social triangulering av kommunikation som ett sätt för vuxna att introducera och presentera barnet i förhållande till nya personer i barnets liv.

Samtal med barn och ungdomar: erfarenheter från arbetet på BRIS (Iwarsson, P, 2017) är en bok om samtalsmetodik, baserad på författarens arbete med barn och unga genom BRIS.

[International Child Development Programme, ICDP](#) eller Vägledande samspel, är ett förhållningssätt som bygger på respekt, relationsskapande och samspel, där en positiv uppfattning av barnet är bärande. (Hundeide, 2005).

Exempel på hur kunskap om barns rättigheter kan säkras i organisationen

För att säkerställa rätt kunskap hos personal som ska arbeta med en metod finns kan verksamheten arbeta på flera sätt. Inom vissa verksamheter utbildas barnrättsombud som bland annat har i uppdrag att bevaka att barns och ungas rättigheter efterföljs enligt barnkonventionen och att efterfråga och förbereda genomförandet av barnkonsekvensanalyser.

När det gäller barns delaktighet mer specifikt kan studiecirkel på arbetsplatsen ge deltagarna en ökad förståelse för vad barns delaktighet innebär i praktiken. I Göteborgsregionen finns ett regionalt, webbaserat kompetensprogram för den sociala barn- och ungdomsvården kallat [Yrkesresan](#).

Kunskapsstöd för olika yrkesgrupper kan också användas vid utbildning eller andra kompetenshöjande aktiviteter. En del kunskapsstöd vänder sig specifikt till yrkesverksamma inom:

Hälso- och sjukvård [Barns och ungas rätt i vården](#)

Förskola/skola: [Delaktighet ett arbetssätt i skolan](#) och [Delaktighet för lärande](#)

Socialtjänst: [Vägar till ökad delaktighet](#), [Vägar till ökad delaktighet – kunskapsstöd för socialtjänsten om arbete med stöd och service enligt LSS](#) och [Barns medverkan i Socialstyrelsens arbeten – ett stödmaterial för att inhämta barns kunskaper och erfarenheter](#)

Flera aktörer erbjuder grundläggande utbildning om barns rättigheter och barnkonventionen, till exempel [Barnombudsmannen, SKR](#) och [Rädda Barnen](#).

Tillgängliggöra information för barn och unga

Den kanske allra viktigaste grundförutsättningen för att göra barn delaktiga i frågor som rör deras psykiska hälsa är att tillgängliggöra information (artikel 17 i Barnkonventionen). Just vikten av tillgänglighet, utifrån målgruppens behov och önskemål, lyfts i flera av de metoder som presenteras i översikten. Det finns flera goda exempel på hur information som rör barns och ungas psykiska hälsa har målgruppsanpassats och gjorts tillgänglig för målgruppen digitalt:

[Informationsfilmerna om Alex](#) som berättar om hur det är att möta BUP, första linjen och socialtjänsten.

[Stockholms BUP-enhet](#) med bland annat filmer, frågelådor och information i bild och text. Inom BUP i region Stockholm finns även [patientlöften](#) för barn framtagna.

[UMO](#) (svenska) och [YOUMO](#) (flera språk) är en ungdomsmottagning på nätet med information om allt från psykisk hälsa till sex och kärlek.

[Södersjukhuset för barn och unga](#) ett bildspel som visar olika behandlingar och möten barnet kan ha i sjukvården.

[Fråga chans](#) en sajt för unga om sex och kärlek.

[Soc för unga](#) Sollentuna kommuns informationsinsats om vad socialtjänsten är och hur den kan hjälpa och stötta barn och unga.

Socialstyrelsen har tagit fram ett stödmaterial [Kallelser till barn – stödmaterial och exempel](#) för socialtjänsten.

Läsvärda rapporter om barn, unga och delaktighet

[Välkommen till verkligheten](#) - om kränkningar och trakasserier i skolan. Barnombudsmannen, 2015.

[Elevhälsa – Elevers behov och skolans insatser](#) - om elevhälsan och skolans hälsosamtal. Skolverket, Rapport 2015:05.

[Min tur att berätta - Barns röster om att leva med våld](#) – om vuxna i skola och socialtjänst som inte lyssnar. BRIS och Sveriges stadsmissioner, 2020.

[Rättighetsbärare eller problembärare](#) – om barnets rätt att komma till tals och konsekvenserna när denna inte tillgodoses. Allmänna Barnhuset, 2017.

[Barns delaktighet i vårdnad, boende och umgänge](#) – om behovet att anpassa socialtjänsten efter barnets individuella förutsättningar. Socialstyrelsen, 2014.

[Respekt – Barn med funktionsnedsättning om samhällets stöd](#) – barn med olika funktionsnedsättningar om sina behov och önskemål. Barnombudsmannen, 2016.

[Worlds of Influence, Understanding What Shapes Child Well-being in Rich Countries](#), UNICEF, 2020. jämför barns situation i världens rika länder.

Slutord

Vår förhoppning inom Uppdrag psykisk hälsa Stockholms län är att den här sammanställningen blir ett viktigt stöd i verksamheternas arbete med att stärka barns och ungas delaktighet och inflytande.

Ta gärna kontakt med projektledare Nina Mautner Granath: nina.mautner-granath@sl.se alternativt 08-123 142 68, eller Maja Hagström: maja.hagstrom@storsthlm.se alternativt 073-917 94 33, om du har frågor eller behöver stöd i implementeringen av en metod.

Stockholm november 2020